

LOWAN
ONDERSTEUNING ONDERWIJS NIEUWKOMERS

ISK GOUDA

'We geven ze handvatten' Weerbaarheid en welzijn versterken met ervaringsgerichte oefeningen

Eva Klooster

'De kern van onze zorg?' vraagt teamleider Adriaan Jansen van de ISK Gouda. *'Sterke basiszorg op school, korte lijnen met externe specialisten en een programma om de weerbaarheid van leerlingen te versterken. Maar afgelopen jaar gebeurde er veel meer!'* Adriaan somt op: *'Nieuwe locaties, nieuwe docenten, een verdubbeling van het aantal leerlingen, leerlingen uit Oekraïne waarvan een deel niet gemotiveerd is om Nederlands leren. Voorheen dacht je soms: Het is weer zo'n dag.'* En glimlachend vervolgt hij: *'Nu is het bijna iedere dag weer zo'n dag.'*

Ondanks die dagelijkse uitdagingen is het ISK team in Gouda positief. De manier waarop de basiszorg is georganiseerd is een van de redenen. Zorgcoördinator Dieuwertje noemt de korte lijnen tussen de onderwijs- en zorgprofessionals de kracht van de zorg op school. De mentoren brengen veel uren door met kinderen en hebben een korte lijn naar de twee zorgcoördinatoren, die organiseren dat kinderen de zorg krijgen die ze nodig hebben om verder te kunnen. Daarvoor wordt goed samengewerkt met externe specialisten op het gebied van zorg.

Naast de duidelijke zorgstructuur profiteren de leerlingen en het team van het ervaringsgerichte programma *'7 Life Skills'*. Dit programma bestaat uit een serie lessen met ervaringsgerichte oefeningen die leerlingen stimuleren om over zichzelf na te denken, te ontdekken waar ze goed in zijn, vaardigheden ontwikkelen zoals samenwerken en problemen oplossen en karaktereigenschappen versterken zoals veerkracht en doorzettingsvermogen.

KENNISMAKING IN HET KORT

ISK Gouda

Deze ISK is onderdeel van scholengroep Carmelcollege Gouda. De ISK heeft een eigen hoofdgebouw (locatie Aakwerf) en een dependance (locatie Calslaan). Er zitten momenteel in totaal 260 leerlingen op de ISK in Gouda (oktober 2022).

Aantal ISK-leerlingen: 260

Ondersteuningsstructuur in de ISK

1 teamleider (5 dagen per week)
1 coördinator (4 dagen per week)
2 zorgcoördinatoren (locatie Calslaan 3,5 dag per week, locatie Aakwerf 3 dagen per week)
2 pedagogisch conciërges, van wie 1 verzuimcoördinator (beiden 5 dagen per week)
1 assistent van de zorgcoördinatoren / ondersteuner bij intakes (2,5 dag per week)
1 beleidsmedewerker kwaliteit en zorg (werkzaam voor alle scholen van Carmelcollege Gouda)
1 JOS-begeleider (1 dagdeel per week)
4 onderwijsassistenten (totaal 3,2 fte)

Kenmerkend voor de zorg

Mentoren en zorgcoördinatoren intensief contact
Wekelijks zorgoverleg
Korte lijnen naar zowel interne zorg (op school) als externe zorg (zoals cultuursensitieve hulpverlening)
Veel aandacht voor verzuim (als signaal van achterliggende problematiek)
Programma '7 Life Skills' gericht op weerbaarheid en welzijn

Ervaringsgerichte oefeningen

Docent Michel Linthorst heeft het programma 7 life skills ontwikkeld. Voor ISK-leerlingen bevat het programma aangepaste oefeningen, waardoor ook non-verbaal gewerkt kan worden aan versterken van de weerbaarheid en het welzijn van de leerlingen. Creativiteit en beweging zijn twee belangrijke elementen tijdens de lessen. Door te werken met oefeningen waarin je in beweging moet komen, nodig je leerlingen uit om steeds meer van zichzelf te laten zien. Je zal merken dat deelnemers andersoortige antwoorden geven en intuïtiever en creatiever worden, staat in de schriftelijke uitleg van 7 Life Skills te lezen. Ik mag bij de les kijken en Michel geeft mij vooraf nog een toelichting op zijn werkwijze;
'Ik leg bijvoorbeeld uit wat coping mechanismen zijn en hoe je met problemen kan omgaan of wat je kan doen als je je niet goed voelt. Je kan met vrienden spreken, hulp zoeken, leuke dingen doen, sporten, dingen waar je je even je energie in kwijt kan. Het is dus meer helpen kanaliseren, dan helpen om het probleem op te lossen, daar ben ik niet voor en daar is de school ook niet voor. We gaan uitzoeken, wat werkt voor jou? Het is nooit in de oplossende sfeer, het is meer regulerend. Dit is preventie.'

Docent Michel Linthorst

Op bezoek bij een 7 Life Skills les

Vandaag gaat docent Michel aan het werk met een klas leerlingen uit Oekraïne. Als ik binnenkom zitten de leerlingen in een kring. Ze spreken in het Oekraïens met elkaar, de meesten zitten nog maar enkele maanden op school. Michel start met een toelichting op het programma, aan de hand van een papier met daarop de punten die hij gaat behandelen in het Nederlands en het Oekraïens. Hij vraagt enkele leerlingen de Oekraïense tekst voor te lezen.

Het is de tweede les 7 Life Skills voor deze klas met het thema: waar ben ik goed in?
Michel maakt een rondje langs de leerlingen en vraagt of zij hun talenten kunnen benoemen. In een rap tempo noemen ze '*nagels lakken, trucjes met de step, zingen...*'
'*Laat eens horen, wil je voor ons zingen?*' vraagt Michel aan het meisje dat zegt dat ze kan zingen.

Het meisje lacht naar een vriendin en schuifelt even op haar stoel. Dan staat ze op en zingt luid en helder ons allemaal de tranen in de ogen met een prachtig Oekraïens lied. Middenin het lied stopt ze abrupt met zingen en gaat ze zitten. '*Genoeg*', zegt ze. Alsof ze zich plotseling, net als wij, bewust wordt hoe bijzonder het is dat ze midden in de klas uit volle borst staat te zingen. De les is dan nog maar een kwartier bezig. Ik denk terug aan de folder over 7 Life Skills met de tekst 'dat leerlingen creatiever en intuïtiever worden' en het meisje dat spontaan ging zingen. Het is indrukwekkend om mee te maken.

Er volgt een uitleg over coping strategieën, die je bij moeilijke situaties kan inzetten. Michel vraagt een vrijwilliger om met hem een oefening met een elastiek te doe. De grootste leerlinge van de klas staat resoluut op en zegt 'ik wil!' Even later zijn Michel en de leerlinge met elkaar verbonden via een enorm elastiek. Door middel van trekken en loslaten van het elastiek, ontdekken de leerlingen welke keuzes ze hebben als ze weerstand ervaren. 'Je kan tegenwerken, meebewegen, negeren, uitstappen of samenwerken,' zegt Michel, daarbij wijzend op de Oekraïense vertaling.
Aan het einde van het uur vraagt Michel de leerlingen te benoemen welke strategie zij gewoonlijk als eerste kiezen? Opvallend unaniem antwoorden ze een voor

Leerlingen doen oefeningen met tegenwerken en samenwerken

een 'ignore' en 'negeren'.
De klassenmentor die net als ik de les observeert, glimlacht. Ze heeft vele jaren voor de klas gestaan, maar ervaart deze klas wel als een nieuwe uitdaging. 'Veel leerlingen zijn niet zo gemotiveerd om Nederlands te leren,' vertelt mentor Abelike Janssens, 'ze zitten met hun gedachten in Oekraïne.'

'Herkenbaar dat ze negeren als coping kiezen, sommige niet gemotiveerde leerlingen uit deze klas negeren mij soms ook volledig', zegt ze met een glimlach. 'Door te observeren bij de Skills-lessen leer ik meer over mijn leerlingen. Leerlingen vinden het heel moeilijk om over hun gevoelens te praten.'

Preventie

Hoe verhoudt het 7 Skills programma zich tot de

Leerlingen doen oefeningen met tegenwerken en samenwerken

interne en externe zorg?
Michel: *'Ik heb een signalerende functie en een functie om leerlingen handvatten te geven en sterker te maken. Het is zeker niet therapeutisch, het behandelen van trauma's hoort bij andere specialisten thuis, maar met deze oefeningen geven we de leerlingen handvatten hoe je met bepaalde emoties en problemen om kan gaan. Natuurlijk hebben we ook leerlingen met een kort lontje, waarvan je voelt dat ze op ontploffen staan. Dan merk je bijvoorbeeld dat een leerling veel spanning in zijn lijf heeft, dingen snel verkeerd opvat of zich verschuilt. Die signalen bespreek ik dan met Dieuwertje de zorgcoördinator en met Adriaan de teamleider. En we hebben een breed zorgoverleg en als het nodig is dan verwijzen we door naar specialisten.'*

Voordat ik de school verlaat wil ik het vragen aan leerlingen die de lessen vorig jaar hebben gehad. Denken zij nog wel eens aan de lessen? Luz, Layan en Ahmed willen mij er wel over vertellen. Ze zijn 13 en 14 jaar oud en alle drie circa 1,5 jaar in Nederland. De Skills lessen vonden ze leuk, vertellen ze direct. De eerste reden die ze noemen heeft te maken met de sfeer in de klas en tussen leerlingen onderling. Layan zegt 'ik vind het leuk, het maakt je meer rustig, je praat met elkaar of je wil of je wil niet, je gaat vriendschappen maken. 'En je kan in de pauze meer met elkaar spreken. Je kan beter praten in je groep', vult Luz aan.

Als we doorpraten noemen ze dat ze ook veel over zichzelf hebben geleerd. Luz vertelt: 'Je kan ook over jezelf leren. Wat ik leuk vind en wat ik niet leuk vind. Ik heb ontdekt meer te zeggen wat ik leuk en niet leuk vind. Meer zeggen wat ik kan.' Layan vertelt dat ze sinds de lessen beter weet hoe ze op emoties van anderen kan reageren. 'Ik leerde hoe kan ik goed praten met iemand die verdrietig is. Ik leerde je kan rustig praten, je kan iemand geruststellen.'

Voor Ahmed was het belangrijkste om te praten over vertrouwen, nadat hij teleurgesteld is in een vriend. Hij heeft besloten er zelf wel te zijn voor anderen. 'Soms moeilijk om iemand te vertrouwen, eerst zijn we vrienden, als ik iets nodig heb dan was hij er

niet. Maar als iemand mij nodig heeft dan ga ik hem helpen.'

Layan, Ahmed en Luz praten door over mensen die ruzie maken. Ze vinden het vervelend, het gebeurt ook wel eens op de ISK en het gebeurde vaak op de scholen in Syrië en Turkije. Door de Skills lessen hebben ze geleerd anders te kijken naar kinderen die ruzie maken en pesten. Luz vertelt: 'Als je pest of ruzie maakt dan gaat het niet goed met je. Die kinderen hebben problemen.'

Ahmed denkt nog steeds aan wat hij geleerd bij Life Skills. Hij vertelt: 'Bij Life Skills heb ik geleerd hoe kan je rustig blijven, niet snel boos zijn. Doe maar stap voor stap. Niet te druk worden. Ja, ik denk er wel eens aan, ik word wel boos van binnen, dan denk ik doe maar rustig. Je gaat denken 'waarom doe ik het?' Doe het maar niet naar anderen.'
Layan begrijpt hem helemaal. Ze zegt lachend: 'Ik ben snel boos, ik ben wel gewend aan ruzies op school in Turkije, maar ik ben wel aardig.' En dat vinden Ahmed en Luz ook.
Eigenlijk is Life Skills voor alle kinderen goed, concluderen zij.

Weer zo'n dag

Tijdens het uur *7 Life Skills* werd gezongen, bewogen en gelachen door leerlingen die net in Nederland zijn en die dagelijks bezig zijn met wat er in Oekraïne gebeurt. Die ochtend toonde het nieuws nog gruwelijke beelden van bombardementen op scholen. De leerlingen hebben er duidelijk last van. Op de ISK-locatie zijn twee meisjes huilend de klas uitgelopen, op de dependance was een opstootje tussen emotionele Oekraïense jongens in de kantine. De pedagogisch conciërge heeft haar handen er vol aan. Met de jongens wordt gesproken tot de situatie weer okay is en de meisjes worden gekalmeerd tijdens een kopje thee. Teamleider Adriaan concludeert: *'Het is weer zo'n dag'*, om vervolgens op te merken: '*Maar met deze zorg komen we heel ver.'*

ENKELE TIPS

Onderzoek 'De organisatie van Nabijheid' wijst uit

- De inzet op *'structuur en de band tussen mentor-leerling'* zijn belangrijke randvoorwaarden voor zorg.
- ISK leerlingen voelen zich beter als zij op school een vertrouwd persoon hebben waarmee zij kunnen spreken, wat ook vroegtijdige signalering van zorg ten goede komt.
- Korte lijnen tussen docenten en zorgcoördinatoren, in de vorm van regelmatig overleg en voldoende aanwezigheid in school van medewerkers op zorg.

Wat zijn belangrijke randvoorwaarden van de zorg?

Volgens ISK Gouda gaat het in de eerste plaats om:

- inzet op voorspelbaarheid en structuur.
- investeren in de band tussen mentor en leerlingen.
- het hebben van verwachtingen van elke leerling.
- traumasensitief en cultuursensitief lesgeven door bekwaam personeel.
- problematiek signaleren, niet 'triggeren'.
- korte lijnen tussen docenten en zorgcoördinatoren.
- zorgcoördinatoren met expertise en een goed netwerk.

ISK'S EN ZORG

ISK leerlingen zijn vaak nog veel bezig met de gebeurtenissen voor en tijdens de komst naar Nederland en met achtergebleven familie en vrienden. Die achtergrond vraagt van de scholen extra inspanningen bij het begeleiden en ondersteunen van ISK leerlingen. Onderzoekers Eva Klooster en Ewoud Butter deden in 2019 onderzoek naar hoe ISK's de zorg voor deze leerlingen organiseren.

Het onderzoek[1] toonde aan dat het organiseren van zorg aandacht heeft op alle ISK's, maar ook dat zij enorm verschillen als het gaat om de zorgstructuur.

Op de landelijke LOWAN-vo studiedag 2021 gaf Eva Klooster een workshop over 'ISK en zorg'. De workshop werd goed bezocht. De deelnemers, waaronder veel zorgcoördinatoren, gaven aan dat er grote behoefte is aan het delen van ervaringen en kennis over zorg. LOWAN heeft Eva gevraagd om in 2022 een ronde te maken langs ISK's, op zoek naar de voorbeelden en de uitdagingen van zorg op de ISK's. Vanaf juni 2022 zal er in het kader van de serie 'ISK's en zorg' twee keer per maand een inspirerend interview, artikel of column verschijnen over de praktijk op een ISK in Nederland.

Heeft jouw school ook voorbeelden van zorg die je wilt delen?
Neem contact op met LOWAN-vo.

[1] Klooster, E. & Butter, E. De organisatie van nabijheid, een verkennend onderzoek naar de zorg op ISK's (2019). Uitgegeven door Lowan, in samenwerking met Pharos.